



เมืองหลวงชุดทองเถื่อนของโลก

สร้อยคอทองคำเหลืองอร่ามที่อยู่บนคอของเรานั้นไม่มีทางรู้ได้เลยว่าเนื้อทองมาจากไหนกันบ้าง เป็นไปได้ว่าบางส่วนอาจมาจากพระพุทธรูปโบราณที่ถูกหลอม บางส่วนอาจมาจากเครื่องประดับเก่าที่ถูกหลอมซึ่งก็ไม่ว่าก่อนหน้านั้นมาจากไหน บางส่วนอาจมาจากทองแท่งซึ่งมาจากเมืองทองในต่างประเทศ หรือแม้แต่มาจากเศษทอง “เถื่อน” ที่ชาวบ้านในแอฟริกาได้เก็บจากเหมืองเก่า ดังเรื่องที่จะเล่าในวันนี้

แอฟริกาใต้ดินแดนของ Nelson Mandela เคยเป็นแหล่งผลิตทองคำใหญ่สุดของโลกมายาวนาน แม้แต่ใน ค.ศ. ๑๙๗๐ ร้อยละ ๘๐ ของทองคำที่ผลิตในโลกในแต่ละปีมาจากแอฟริกาใต้ ปัจจุบันตัวเลขนี้คือร้อยละ ๑ เนื่องจากจีนและอีกหลายประเทศในโลกผลิตทองคำขึ้นมาแทนที่

เมื่อก่อน ค.ศ. ๑๙๗๑ ราคาทองคำต่ำเพราะถูกควบคุมไว้ให้คงที่เนื่องจากเป็นสิ่งมีค่า หนูนหลังธนบัตรของสหรัฐอเมริกาโดยยอมให้คนถือธนบัตรเอามาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ แต่เมื่อสหรัฐอเมริกายกเลิกการยอมให้แลกเปลี่ยนดังกล่าวในปี ๑๙๗๑ ราคาทองคำก็ทะยานตัวขึ้นทันทีจากบาทละ ๕๐๐ บาท (บาทหนึ่งหากเป็นทองรูปพรรณหนักเท่ากับ ๑๕.๑๖ กรัม) และไต่ขึ้นเป็นพัน ๆ บาท และอยู่ที่ ๒๐,๐๐๐ กว่าบาทในปัจจุบัน

เมื่อราคาทองคำสูงขึ้นเรื่อย ๆ หลายประเทศทำเหมืองทองโดยการถลุงเนื้อทองคำจากสินแร่มากกว่าที่จะเก็บเศษทองที่อยู่บนผิวดินซึ่งนับวันจะมีปริมาณน้อยลงเรื่อย ๆ

เมื่อแอฟริกาใต้มีคู่แข่งผลิตทองคำมากขึ้นจึงจำเป็นต้องปิดเหมืองกว่า ๔,๕๐๐ แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศและมีจำนวนมากว่าเหมืองที่กำลังดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันเกือบ ๔ เท่าตัว

เหมืองร้าง ๔,๕๐๐ แห่งเหล่านี้แหละคือ “เหมืองทอง” อันโอชะของบรรดาเหล่าผู้ขุดทองเถื่อนซึ่งมีจำนวนถึง ๑๕๐,๐๐๐ คน ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนแรงงานทำเหมืองทองที่ถูกกฎหมาย

ปัจจุบันแอฟริกาใต้กลายเป็นเมืองหลวงของโลกของผู้ขุดทองเถื่อนไปแล้ว ในแต่ละวันคนนับแสนจะไต่เขือหรือบันไดลงไปในเหมืองร้างเหล่านี้ บ้างก็ขุดค้นหาเศษทองที่อยู่ในอุโมงค์เก่าซึ่งขุดไว้ตามทางขวางในแต่ละระดับความลึก บ้างก็มองหาสินแร่ทองคำที่เห็นเป็นเกล็ดทองวาว ๆ และเอาก้อนทุบก้อนสินแร่ที่พบให้แตกเพื่อเก็บเศษทองปนหิน

งานเหล่านี้อันตรายอย่างยิ่งเพราะเหมืองร้างอาจถล่มลงได้ทุกขณะเนื่องจากในแต่ละหลุมของแต่ละเหมืองที่ขุดลึกลงไปใต้อ่างอาจมีคนลงไปรวมกันหนับเป็นร้อย ๆ คน บ้างก็กินอยู่หลับนอนเป็นอาทิขุดในเหมืองใต้ดินหากพบทำเลดีเนื่องจากมีปล่องระบายอากาศอยู่เป็นจุด ๆ

ชาวแอฟริกันพื้นบ้านมุ่งมั่นบากบั่นหาเศษทองหรือสินแร่ทองเพราะเป็นหนทางไปสู่ความร่ำรวยอย่างรวดเร็ว ในจิตใจก็เหมือนกับผู้ขุดหาทองหรือเพชรพลอยทั่วโลกทุกคนทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นในออสเตรเลีย แคลิฟอร์เนีย กัมพูชา ไทย จีน ฯลฯ กล่าวคือฝันว่าวันนั้น ๆ คือวันโชคดีที่จะพบก้อนที่ใหญ่โตจนช่วยให้หลุดพ้นจากความยากจนและทุกข์ยาก

ความฝันเช่นนี้คือพลังที่ผลักดันให้เขาเหล่านี้ทำงานหนัก ไม่หวั่นต่อ

ภัยจากเหมืองถล่ม ภัยจากโจรปล้น ภัยจากแก๊งค์คุ้มครองที่มาจากต่างถิ่น ภัยจากการถูกจับเพราะทางการห้ามเข้าไปในบริเวณเหมืองร้างเหล่านี้

ยังไม่มีข่าวว่ามีผู้ใดพบชิ้นทองขนาดยักษ์ แต่เกือบทุกคนก็พอไปได้จากการพบเศษทอง หากโชคดีก็ได้วันละ ๓-๕ กรัม (ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท) ต่อครอบครัว สาเหตุที่ยังพบทองก็เนื่องจากการปิดเหมืองเพราะมีคู่แข่งผลิตทองที่มีต้นทุนถูกกว่า ไม่ใช่เพราะไม่มีเศษทองและสินแร่ทองคำอีกต่อไป

ในโลกเรายังมีสินแร่ทองคำอีกมากหากแต่ว่าอยู่ลึกลงไปจากพื้นโลก การถลุงสินแร่ทองซึ่งปนอยู่ในหิน (หลายแห่งถลุงสินแร่ทอง ๑ ตัน ได้ทองคำ ๑ กรัม) มีต้นทุนสูง และมีผลต่อสิ่งแวดล้อม วิธีการหนึ่งที่นิยมในแอฟริกาใต้ก็คือข่อยหินที่มีสินแร่ทองคำจนละเอียดและล้างด้วยน้ำและน้ำยาฟอก จากนั้นก็เผาโดยผสมกับปรอทเหลวเพื่อให้เนื้อทองคำติดออกมากับปรอท วิธีการถลุงเช่นนี้ทำให้ผู้ขุดเถื่อนมีโอกาสสัมผัสปรอทซึ่งหลงเหลืออยู่ การหายใจไปปรอทเข้าไปเป็นภัยต่อร่างกายเพราะระบบประสาทจะถูกทำลาย

ไม่ว่าจะอันตรายอย่างไร ผู้ขุดทองเถื่อนก็ไม่แยแส แต่ละวันก็ยังคงหลังไหล ผจญภัยฝ่าสารพัดอันตรายเข้าไปค้นหาทอง เจ้าของเหมืองเก่าเข้าใจว่ายังคงอาศัยยารักษาเพราะหวังว่าในวันข้างหน้าเมื่อราคาทองคำขึ้นสูงและแหล่งทองคำอื่นเหือดแห้งลงก็อาจกลับไปเปิดเหมืองอีกครั้ง ในระหว่างนี้จึงมักได้ยินเรื่องราวของความน่ากลัวในการไปค้นหาทองของเหมืองเก่าอยู่เสมอ อันตรายจากปรอทอาจเป็นส่วนหนึ่งของการ “เขียนเส้นให้หัววักแล้ว” ก็เป็นไปได้

ความยากจนในแอฟริกาใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นักต๋องถิ่นเห็นได้ชัดเจน อัตราการว่างงานในประเทศสูงถึงร้อยละ ๒๕ ในประชากร ๕๕ ล้านคน สลัมจำนวนมากมีให้เห็นทั้งในเมืองใหญ่และชานเมือง ความยากจนเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดจึงมีคนกล้าไต่ลงไปในเหมืองที่มีตมมืด และบางเหมืองลึกถึง ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ ฟุต (กว่า ๑,๐๐๐ หลา) โดยไม่รู้ว่าจะได้มีโอกาสกลับขึ้นมาอีกครั้งหรือไม่ สถิติการตายรายวันไม่มีใครบันทึกไว้นอกจากเมื่อเกิดการตายหมู่ขึ้น ดังที่เกิดขึ้นในปี ๒๐๐๕ มีคนตายถึง ๘๒ คน จากไฟไหม้เหมืองใต้ดิน

ชาวขุดทองเถื่อนเหล่านี้เดินทางมาจากเมืองต่างๆ มาพักอาศัยกันในเพิงไม้และเศษวัสดุ โดยรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม มีลักษณะคล้ายสลัมกลางป่า กลางวันเป็นเวลาพักผ่อนไม่ทำงานเพราะมีโอกาสถูกจับ เวลาทำงานเริ่มเมื่ออาทิตย์ตกดินโดยจะแยกย้ายกันไปตามหลุมที่ขุดไว้แล้วหรือขุดใหม่เพื่อลงไปยังเหมืองใต้ดิน บนหน้าผากจะมีไฟฉายดวงใหญ่เพื่อความสะดวกในการไต่เขือหรือบันได และการค้นหาสมบัติ

ปรากฏการณ์ในแอฟริกาใต้เช่นนี้มีมาเป็นเวลาช้านานกว่า ๓-๔ ปีแล้ว ยิ่งราคาทองคำสูงขึ้นเท่าใดกิจกรรมก็จะยิ่งเข้มข้นขึ้นเป็นเงาตามตัว พร้อมกับความหวังรวยที่เจิดจรัสขึ้น

ตราบที่ความยากจนยังคงเป็นปัญา ความหวังร่ำรวยเป็นเชื้อพันธุ การบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอเป็นน้ำ ตันไม้แห่งสารพัดภัยตั้นนี้จะไม่วันตาย (ก)